

Škofijski arhivi v Sloveniji v času druge polovice 20. in začetku 21. stoletja

MARIJA ČIPIĆ REHAR, MAG.

mag. zgodovine in dipl. etnologinja, arhivska svetovalka, Nadškofijski arhiv Ljubljana, Krekov trg 1, SI-1000 Ljubljana
e-mail: marija.rehar@rkc.si

Diocesan Archives in Slovenia During the Second Half of the 20th and the Beginning of the 21st Century

ABSTRACT

The article deals with the development of diocesan archives in Slovenia since the end of the Second World War until today. It provides information on the construction of three diocesan archives in Koper, Ljubljana and Maribor. The archive in Koper is the youngest, since the state borders of the Primorska region were determined long after the end of the Second World War and the previous diocesan archives in that area remained outside the borders of Slovenia today. The Archive in Ljubljana operated all the time since after the war and in 1993, with the return of the registries which the state seized after the war on parishes, it enlarged. Until 1993-1994, the archive in Maribor operated within the Maribor Regional Archives, so that the diocese's archivists were employed there.

Key words: Diocese, diocesan archives, Koper, Ljubljana, Maribor

Gli archivi diocesani in Slovenia nella seconda metà del XX secolo ed agli inizi del XXI

SINTESI

L'articolo si occupa dello sviluppo degli archivi diocesani in Slovenia da dopo la fine della Seconda guerra mondiale ad oggi. Vengono fornite informazioni sulla costruzione di tre archivi diocesani a Capodistria, Lubiana e Maribor. L'archivio di Capodistria è il più giovane, dato che i confini della regione Primorska sono stati delimitati molto dopo la fine della Seconda guerra mondiale e che oggi i precedenti archivi diocesani sono rimasti fuori dai confini della Slovenia odierna. L'archivio di Lubiana ha operato da dopo la guerra del 1993, con il ritorno dei registri di cui lo stato si è impadronito dopo la diatriba con le parrocchie, ed è stato ampliato. Fino al 1993-1994, l'archivio di Maribor ha operato all'interno dell'archivio regionale di Maribor, così vi sono stati impiegati gli archivisti della diocesi.

Parole chiave: diocesi, archivi diocesani, Capodistria, Lubiana, Maribor

Škofijski arhivi v Sloveniji v času druge polovice 20. in začetku 21. stoletja

IZVLEČEK

Pričujoči članek obravnava razvoj škofijskih arhivov v Sloveniji od konca druge svetovne vojne pa vse do danes. Članek prinaša informacije o izgrajevanju treh škofijskih arhivov v Kopru, Ljubljani in Mariboru. Koprski arhiv je najmlajši, saj so bile državne meje na Primorskem določene dolgo po končani drugi svetovni vojni, pa tudi predhodni škofijski arhivi na tem območju so ostali izven meja. Ljubljanski arhiv je deloval ves čas po vojni in se z vrnitvijo matičnih knjig, ki jih je država po vojni po župnijah zasegla, leta 1993 še povečal. Mariborski arhiv pa je vse do leta 1993-1994 deloval v okviru Pokrajinskega arhiva Maribor, tako da so bili škofijski arhivarji tam zaposleni.

Ključne besede: Škofija, škofijski arhiv, Koper, Ljubljana, Maribor

V Sloveniji so trenutno trije škofijski arhivi. Koprski pokriva območje koprške škofije, kar zavzema območje od Loga pod Mangrtom pa vse do Jelšan in Pregare. Ljubljanski obsega ljubljansko in novo-meško škofijo, kar pomeni območje vse od Kranjske Gore pa do Vinice. Mariborski arhiv pa se razteza kar čez tri škofije: celjsko, mariborsko in murskosoboško. Vsi trije arhivi so skozi čas imeli različen nastanek in razvoj, pogojen tako s politično in cerkveno razdelitvijo kot s materialnimi danostmi in zakonodajo. Najbolje, da si pogledamo razvoj vsakega posebej.

1 Škofijski arhiv Koper (ŠAK)

Območje sedanje koprške škofije je bilo po drugi svetovni vojni politično neenotno, saj je bilo precej razdeljeno in sicer v letih 1945-1947: na cono B pod Jugoslovansko vojaško upravo, ki je bila septembra 1947 priključena pod Jugoslavijo, ter cono A pod zavezniško upravo ter potem v letih 1947-1954 kot Svobodno tržaško ozemlje. Neurejene politične razmere pa so vplivale tudi na cerkveno ureditev, ki je vse te dele priključene Jugoslaviji združila leta 1965 v Apostolsko administraturo za Slovensko Primorje s sedežem v Kopru. Poseben problem je predstavljalo tudi središče škofije, saj so bili sedeži škofij pred ustanovitvijo administrature izven današnjega ozemlja - Gorica, Trst, Reka (Vogrin, 2001, 45). Kar je predstavljalo problem, saj je bilo in je še vedno - gradivo za vse to ozemlje v arhivih izven naše države. Prepisi matičnih knjig od leta 1835 dalje so tako v arhivih v Gorici in Trstu, isto je tudi z gradivom povezanim s posameznimi župnijami - dopisovanje med župnijo in škofijo (Vogrin, 2001, 45). Kar v praksi pomeni, da posameznik, ki raziskuje npr. posamezno kapelico iz konca 19. stoletja in ga zanima, kdaj je bila postavljena, mora poleg gradiva na župniji pregledati tudi gradivo v arhivih čez mejo.

V času od vojne pa vse do nastopa škofa Janeza Jenka leta 1964 ni bilo škofijskega arhivarja, pa tudi arhivskega gradiva je bilo zelo malo, saj apostolski administrator dr. Mihael Toroš ni imel niti tajnika, večina zadev je bila izpeljanih brez potrebnih dopisov samo na koščkih papirja, kar je verjetno tudi povezano s strogim nadzorom s strani državnih organov, poleg tega je bil sedež administrature na Kostanjevici v frančiškanskem samostanu (Rustja, 2007, 180-181).

Prvi škofijski arhivar v Kopru je bil duhovnik Franc Kralj, ki pa je bil obenem tudi profesor zgodovine v Malem semenišču v Vipavi in župnik na Slapu pri Vipavi. Torošev naslednik Janez Jenko ga je imenoval jeseni 1967, vendar pa je svoje delo opravljal iz Vipavske doline, tako da je bil del arhiva pri njemu na Slapu in del v Kopru, župnijski arhivi pa še najprej po posameznih župnijah.

Kraljevo delo je leta 2002 prevzel p. Marjan Vogrin, svoje delo je začel opravljati v prostorih Škofije Koper na Trgu Brolo 11 v Kopru. Glavno težavo je pri tem predstavljala predvsem prostorska stiska (Vogrin, 2010, 57), kar je pomenilo, da je gradivo še naprej ostalo na župnijah. Škofija je iskala rešitev za nove prostore, pri čemer so nameravali v arhiv preurediti cerkev sv. Blaža, ki že vrsto let ni bila več v vlogi cerkve, vendar se je izkazalo, da bi bila ta naložba predraga in ne bi pridobili dovolj prostora (Race, 2014). Da je bila prostorska stiska res velika, kaže dejstvo, da so imeli na 35m² shranjenih poleg običajnega spisovnega gradiva še 300 pergamentnih listin, 7 pergamentnih kodeksov ter 24 arhivskih škatel notnih zapisov, vse gradivo skupaj pa je znašalo okrog 170 tekočih metrov (Tul, 2015).

Škofija Koper je leta 2014 ugriznila v finančno zelo zahteven projekt gradnje prostorov arhiva v okviru prostorov škofije, kar se je izkazalo za nujno, saj drastično manjšanje števila duhovnikov ter staranje le-teh pušča župnije prazne, dragoceno arhivsko gradivo pa je v praznih župniščih izpostavljeno dejavnikom časa in seveda tudi tatovom. Konec leta 2015 so bili prostori končani in sodobni arhivski prostori v velikosti 140m² so bili pripravljani na določeno gradivo 189 župnij, ki jih je škofijski arhivist mag. Luka Tul v nekaj mesecih pripeljal iz župnij. Počasi pa poteka tudi skeniranje gradiva, predvsem z namenom, da se gradivo, ki ga obiskovalci največ uporabljajo čim bolj ohrani in bo dostopno v digitalni obliki. Po prevzemu starejših matičnih knjig in statusov animarum se je količina gradiva Škofijskega arhiva Koper povečala na 367 tekočih metrov.

2 Nadškofijski arhiv Ljubljana (NŠAL)

Delovanje arhiva v okviru škofije Ljubljana sega daleč nazaj v čas škofa Tomaža Hrena. Pri čemer so bili nekateri škofje kar sami arhivarji, nekateri pa so to delo zaupali svojemu tajniku, z večanjem škofijske pisarne in po cerkvenem zakoniku pa je bil za to zadolžen vodja škofijske pisarne, ki naj bi imel v arhivu za to delo samostojnega pomočnika - arhivarja (Dolinar, 1988, 38-39). Prvi resnejši poskus urejanja

gradiva oziroma popis inventarja, ki je ohranjen, in je bil narejen pod škofom Antonom Alojzijem Wolfom, ki je tudi sam poskrbel, da se je gradivo, ki je bilo shranjeno v Gornjem Gradu, smiselno razvrstilo in prepeljalo v Ljubljano. Urejanje gradiva je zaupal Jožetu Keku, ki je natančno popisal gradivo v 267 fasciklih Kapiteljskega arhiva in naredil repertorij za sedem zvezkov kapiteljskih protokolov. Podobno je naredil tudi za 40 fasciklov najstarejšega škofijskega gradiva, vendar pa v notranjo ureditev arhiva ni posegal. V času škofa Jakoba Missije je bila škofijska pisarna urejena po graškem vzoru, pri čemer so spise urejali glede na temo od A do Ž in ta registraturni načrt se je prenesel tudi na arhiv ter se ohranil do danes.

Vse do leta 1911 mesto rednega škofijskega arhivarja ni bilo uradno zagotovljeno, takrat je namreč ljubljanski škof Anton Bonaventura Jeglič za škofijskega arhivarja imenoval župnika v Besnici Franceta Pokorna, ki dvakrat tedensko prihajal v Ljubljano in urejal gradivo. Pokorn je bil navdušen krajevni zgodovinar in je začel urejati gradivo z vidika raziskovalca zgodovine župnij, kar naj bi služilo zbirki Zgodovina fara ljubljanske škofije, ki jo je 1885 zasnoval Anton Koblar (Dolinar, 1988, 39). Delo arhivarja je leta 1937 prevzel dr. Maks Miklavčič, ki se temu ni mogel posvetiti v celoti, saj je poleg tega opravljal še vrsto drugih del, med drugim je predaval na Teološki fakulteti, vsekakor pa je začel gradivo urejati in strogo razmejil dele arhiva ter razdelil na zbirke ter fonde. Po njegovi smrti je urejanje arhiva prevzela uršulinka s. Mateja Gorišek, ki je to delo opravljala v letih 1971-1986, nasledil pa jo je dr. France M. Dolinar (Kolar, 1999, 14).

V sedemdesetih letih se je pozornost preusmerila iz urejanja kapiteljskega in škofijskega arhiva na urejanje župnijskih arhivov. V letih 1977-1980 je France M. Dolinar izpeljal projekt, po katerem je v arhiv iz približno 120 župnij prevzel starejše gradivo, v glavnem je bilo to starejše gradivo pred letom 1920: urbarji, bratovščinske knjige, matikule, računske knjige, kronike in listine (Čipić Rehar, 2018, 10). Po drugi svetovni vojni so bile matične knjige Cerкви odvzete in so bile locirane v javnih arhivih oziroma na upravnih enotah ter krajevnih uradih, kar pa je Cerkev želela urediti ter pridobiti nazaj gradivo. Začeli so pogajanja o vrnitvi gradiva. Slovensko škofovsko konferenco sta zastopala dr. Bogdan Kolar za ljubljansko škofijo in dr. Viljem Pangerl za mariborsko škofijo, rezultat pa je bil leta 1993 sklenjen dogovor z Ministrstvom za notranje zadeve, po katerem je ljubljanski arhiv začel prevzemati matične knjige za področje ljubljanske škofije. V skladu s takratnim dogovorom arhiv še sedaj prevzema matične knjige iz uradov, ko je zadnji vpis v knjigi star 100 let.

Škofijski arhiv je bil vsa stoletja del škofijske pisarne in tam tudi lociran, z vsem gradivom iz župnij pa je nastala prostorska stiska, ki so jo rešili, ko je škofija odkupila celotno stavbo na Krekovem trgu 1. Po preureditvi prostorov v arhiv je bilo vse gradivo preseljeno v nove prostore, tako je sedaj arhiv skupaj na eni lokaciji: skladišča, delovni prostori in čitalnica (Kolar, 1999, 16-17). Od januarja 1996 je imel arhiv na voljo več kot 300m², ob selitvi so tudi lesene police zamenjale kovinske, poleg tega je bila dokupljena potrebna oprema; enostranski ali dvostranski regali ter kompakti. V članku iz leta 1996 je takratni vodja Nadškofijskega arhiva Bogdan Kolar zabeležil, da naj bi velikost takratnega arhiva pri istem tempu prevzemanja gradiva zadoščala za 30 let (Kolar, 1996, 159). Že v letu 2018 pa je bil arhiv prisiljen iz dela neuporabljenega hodnika narediti nov skladiščni prostor, ki bo tako sprejel približno 250 tekočih metrov novega gradiva, kajti kapacitete so že skoraj povsem polne. Pri tem pa je potrebno omeniti, da so še številne cerkvene inštitucije s svojim gradivom, ki bo v nekem trenutku pripravljeno na prevzem v arhiv in bo ponovno potrebno razmisliti o povečanju skladišč. V novih prostorih je bila leta 1996 narejena nova čitalnica, ki je sprejela 12 obiskovalcev, sedaj jih sprejme 15, odprta pa je vse delovne dni v tednu. V arhivu so vsi prostori razen čitalnice, sprejemne pisarne in enega delovnega prostora namenjeni hrambi gradiva, kar pa je tudi glavni razlog, da arhiv nima programa, ki bi bil namenjen otroškim in mladinskim skupinam, saj žal ni prostora.

Število obiskovalcev pa vsa ta leta strmo raste. Če podamo primerjavo: leta 1993 je bilo v arhivu 950 obiskovalcev, leta 1995 pa 1.700, leta 2017 pa skoraj 3.000, pri čemer je v zadnjih letih skupaj s povečanjem turizma prišlo do velikega porasta obiskovalcev iz tujine predvsem Američanov, ki iščejo podatke o svojih prednikih v Sloveniji. Najštevilnejši del obiskovalcev pa štejejo domači obiskovalci, ki uporabljajo predvsem matične knjige za izdelavo rodovnikov, manj pa je raziskovalcev, ljubiteljskih zgodovinarjev in študentov.

Obsežna uporaba predvsem matičnih knjig je pustila posledice na gradivu: začele so popuščati ve-zave, platnice so vse bolj obrabljene, pisava blede. Poleg tega so številne knjige preveč poškodovane, da bi bile na voljo uporabnikom, sredstev za restavriranje pa žal ni, tako da je arhiv že v letu 2005 nabavil osnov-

no fotografsko opremo za fotografiranje knjig, ki so jih potem obiskovalci pogledali na računalniku v čitalnici. Fotografiranje je bilo zamudno, tako da je bilo v 10 letih poslikanih 500 knjig. Konec leta 2015 pa je Nadškofija Ljubljana nabavila potrebno opremo za skeniranje, tako da se je v letu 2016 začelo obsežno preslikavanje, ki ga izvajajo vsi štirje zaposleni v arhivu in v tem času je bilo od 4.627 matičnih poskeniranih več kot polovica, čemur je potrebno dodati še 175 knjig, ki jih arhiv hrani le v digitalni obliki, saj so bile te v arhivu samo na izposoji in potem vrnjene na župnije. Uporabniki lahko digitalizirane knjige pregledujejo v čitalnici na računalniku (Krampač, 2017, 3-5).

Skozi desetletja se je stanje v arhivu spreminjalo, z večanjem gradiva pa je mag. Blaž Otrin leta 2005 pripravil nov klasifikacijski načrt, ki je smiselno postavil zbirke in fonde prilagojeno novim pridobitvam arhiva. Arhivsko gradivo, ki obsega čas od 12. do 21. stoletja, je razdeljeno na šest skupin: škofijski arhiv, kapiteljski arhiv, zapuščine škofov, duhovnikov in drugih, zbirke in župnijski arhivi župnij ljubljanske ter novomeške škofije (Otrin, 2010, 47). Popisano gradivo pa je uporabnikom dostopno tudi v številnih vodnikih oziroma inventarjih: Vodnik po matičnih knjigah je bil leta 2017 izdan že tretjič, v letih 2016 in 2018 sta izšla dva zvezka Listin Nadškofijskega arhiva, poleg tega pa sta bila objavljena tudi dva zvezka Škofijskega arhiva I. in II. ter en zvezek gradiva iz Kapiteljskega arhiva. Poleg tega pa je arhiv poleg arhivskega gradiva pripravil dve obsežni deli in sicer leta 2011 monografijo ob 550 letnici ljubljanske škofije ter leta 2015 kritično izdajo obsežnega dnevnika ljubljanskega škofa Antona Bonaventure Jegliča (Čipić Rehar, 2015, 95).

Danes ima arhiv 657 fondov in 1162 tekočih metrov, za katere skrbijo štirje arhivisti, ki popisujejo gradivo, skrbijo za čitalnico ter obiskovalce, rešujejo dopise, ki jih posredujejo upravne enote, sodišča, druge ustanove ter prošnje posameznikov, poleg tega pa tudi skenirajo gradivo ter občasno pripravijo kakšno razstavo.

3 Nadškofijski arhiv Maribor (NŠAM)

Začetki mariborskega arhiva so povezani z lavantinsko škofijo s sedežem v Šentandražu v Labotski dolini na današnjem avstrijskem Koroškem, ki pa ga je škof Anton Martin Slomšek leta 1859 preselil v Maribor. Podobno kot v drugih škofijah je imela škofijska pisarna na skrbi hrambo gradiva, pri čemer so se zavedali pomena in vrednosti gradiva, tako je že škof Henrik IV. Krapff dal izdelati prepis vseh listin, poznan kot Codex Henrici Episcopi. Kopalno knjigo so dopolnjevali in nadaljevali vse do prve polovice 16. stoletja (Urlep, 2015, 293-295).

V začetku 19. stoletja so v poslovanje škofijske pisarne uvedli sistem dvojnega razvrščanja gradiva po dekanijah in predalih (kar v osnovi pomeni po tematiki), ki pa se je obdržal do danes in je osnova za ureditev tako škofijske pisarne kot arhiva (Urlep, 2015, 296-297).

V prvi polovici 20. stoletja je arhiv tako kot stoletja prej deloval v okviru škofijske pisarne, pri čemer vse do leta 1949 ni bilo določenega mesta za škofijskega arhivarja, ampak je bila to zadolžitev škofijske pisarne.

Po drugi svetovni vojni je bilo gradivo arhiva razseljeno in je obležalo na več lokacijah: na škofiji, del pri frančiškanih, matične knjige so bile odvzete že med vojno. Del odvzetega gradiva župnijskih fondov pa je bil od leta 1947 v Pokrajinskem arhivu Maribor. Tega gradiva je bilo približno 125 tekočih metrov ter je obsegalo več vrst gradiv: gradivo posameznih župnij, ki se je navezovalo na gospodarsko delovanje: urbarje, blagajniške knjige, fasije dohodkov in izdatkov, davčne napovedi, nakupe in prodaje posesti, potem gradivo, ki je povezano s pastoralnim delovanjem župnije: zapisnike duš, oznanilne in oklicne knjige, bratovščinske knjige. Poleg tega pa so bili še posebni fondi, ki so vsebovali gradivo korespondence med župnijami ter škofijskimi ustanovami in fonde dekanij (Mlinarič, 1983, 60-61). Dodatno pa so še v letu 1965 zaradi boljše hrambe v Pokrajinskem arhivu v Mariboru deponirali še ostalo gradivo škofijskega arhiva: gradivo škofijske pisarne in posamezne zapuščine.

Na škofiji v Mariboru so 5. marca 1949 imenovali prvega škofijskega arhivarja Franca Hrastelja, ki je opravljal to službo vse do leta 1965 ter skrbel za gradivo, ki je bilo hranjeno na škofiji. Njegov naslednik Jakob Richter, ki je službo nastopil 15. junija 1965, pa je svoje delo opravljal v Pokrajinskem arhivu in bil tako tamkajšnji uslužbenec. Pri tem delu je vztrajal vse do leta 1975, ko si je to breme naložil dr. Anton Ožinger, ki je tudi nadaljeval s plodnim delom vse do leta 2001, ko je dobil naziv docenta za zgodovino srednjega in novega veka na Univerzi v Mariboru. Večina škofijskega gradiva je bila tako v Pokrajinskem

arhivu, tako da so bili škofijski arhivarji dejansko zaposleni v Pokrajinskem arhivu. Anton Ožinger je tako popisal listine mariborske škofije, ki so bile objavljene v zbirki virov v okviru objav Pokrajinskega arhiva Maribor leta 1989 (Hozjan, 2003, 235-239).

Z nastankom nove države je prišlo do spremembe tudi na področju arhivov, tako kot so po podpisu pogodbe med Slovensko škofovsko konferenco in Ministrstvom za notranje zadeve leta 1993 v ljubljanski škofiji prevzeli matične knjige, je bilo podobno tudi v mariborski škofiji. Z vrnitvijo tako velike količine gradiva so bili prisiljeni razmisliti o večjih prostorih in tako so leta 1994 v stavbi bivšega jezuitskega kompleksa na Koroški cesti 1 v Mariboru uredili skladiščne depoje, delovne prostore ter čitalnico (Filipič, 2016, 377). Poleg tega so v istem času prevzeli nazaj škofijsko gradivo iz Pokrajinskega arhiva.

S sprejemom matičnih knjig v arhiv so v čitalnico poleg raziskovalcev in študentov začeli vse več zahajati tudi ljudje, ki so jih zanimali predniki. V arhivu je bilo tako vsak dan osem uporabnikov, ki so pregledovali matične knjige. Za lažjo orientacijo po arhivu matičnih knjig sta tako dr. Andrej Hozjan in Katja Geršak pripravila Vodnik po matičnih knjigah Škofijskega arhiva Maribor, ki je izšel konec leta 1998.

Zaradi finančnih težav mariborske škofije, ki se je morala odpovedati številnih stavbam, so bili prisiljeni oktobra leta 2015 preseliti arhiv v poslopje nekdanjega bogoslovja na Slomškovem trgu 20. Ti prostori so bili od leta 2013 prazni, kar je odločitev še olajšalo. Ker je bila stavba ustrezno vzdrževana, so bili potrebni samo manjši gradbeni posegi in pa nakup primernih kompaktoev ter druge opreme (Filipič, 2016, 377-390).

Žal pa redna uporaba prinese obrabo in kulturna dediščina je v nevarnosti, tako da so se na pobudo Škofijskega arhiva Graz-Seckau priključili projektu digitalizacije matičnih knjig. Uspešno so kandidirali za pridobitev sredstev evropskega sklada ter izpeljali projekt Matriken digital, ki je trajal vse od leta 2009 pa do 2013 (Filipič 2012, 4-6). Po končanem projektu so s pomočjo opreme, ki so dobili v okviru projekta, z delom nadaljevali v okviru zmožnosti in tako je danes digitaliziranih 4.429 knjig (Filipič, 2017, 88-89). Seznam knjig je objavljen na njihovi spletni strani in te so uporabnikom na voljo v čitalnici.

Arhiv se je leta 2006 uradno preimenoval v Nadškofijski arhiv Maribor in danes za 1.800 tekočih metrov gradiva skrbijo trije arhivisti, ki poleg urejanja gradiva skrbijo tudi za pomoč uporabnikom ter izvajajo pedagoško dejavnost. Za šolske skupine pripravljajo delavnice: Moj rodovnik, Zgodovina mojega kraja, Narodni buditelj, pedagog, pisatelj in pesnik Anton Martin Slomšek. Sodelujejo pa tudi na mladinskih raziskovalnih taborih in šolskih raziskovalnih projekti, najbolj popularna tema pa je Moj rodovnik, saj izdelava družinskega drevesa včasih pritegne celotno družino (Filipič, Urlep, 2010, 51-55).

Literatura

- Čipič Rehar M. (2015): Delo arhivista v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani. V: Arhivi na razpotju. Ptuj: ADS, pp. 94-97.
- Čipič Rehar M. (2018): Listine Nadškofijskega arhiva Ljubljana II. Ljubljana: Nadškofija.
- Dolinar, F. M. (1988): Nadškofijski arhiv v Ljubljani od Tomaža Hrena do Maksa Miklavčiča. V: Arhivi, 11 (1-2), pp. 38-41.
- Filipič I. (2012): Digitalizacija starih matičnih knjig v Nadškofijskem arhivu Maribor. V: Drevesa, 19 (1), pp. 4-6.
- Filipič I. (2016): Selitev arhiva in materialno varstvo arhivskega gradiva. V: Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja. Radenci, pp. 377-390.
- Filipič I. (2017): Prilaganje interpretacije arhivskih virov zahtevam digitalizacije. V: Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja. Radenci, pp. 87-96.
- Filipič I., Urlep L. (2010): Nadškofijski arhiv Maribor. V: Slovenski arhivi se predstavijo. Ljubljana: ADS, pp. 51-55.
- Hozjan, A. (2003): Doc. dr. Anton Ožinger - šestdesetletnik. V: Studia Historica Slovenica, 3 (2-3), pp. 235-239.
- Kolar, B. (1996): Nadškofijski arhiv v Ljubljani v novih prostorih. V: Arhivi, 19 (1-2), pp. 159-160.
- Kolar, B. (1999): Nadškofijski arhiv Ljubljana - zgodovinski oris. V: Vodnik po fondih in zbirkah. Ljubljana: Nadškofijski arhiv Ljubljana.

- Krampač, T. (2017): Vodnik po matičnih knjigah, 3. dopolnjena izdaja. Ljubljana: Nadškofija, pp. 3-5.
- Mlinarič J. (1983): Referat za gradivo izpred 1850. V: 50 let Pokrajinskega arhiva Maribor 1933-1983. Maribor: PAM, pp. 57-61.
- Otrin B. (2010): Nadškofijski arhiv Ljubljana. V: Slovenski arhivi se predstavijo. Ljubljana: ADS, p. 47.
- Race Helena, 23.5.2014, <https://www.primorske.si/2014/05/23/zupnijske-knjige-bodo-preselili-v-koper>
- Rustja, B. (2007): Odnos administratorja Toroša do duhovnikov. V: Torošev simpozij v Rimu. Celje: Celjska Mohorjeva družba, pp. 173-182.
- Tul, Luka, 4. 9. 2015, <https://katoliska-cerkev.si/blagoslovitev-in-odprtje-novega-skofijskega-arhiva-koper>
- Vogrin, M. (2001): Cerkevni arhivi v zahodni Sloveniji. V: Drevesa 8 (3), p. 45.
- Vogrin, M. (2010): Škofijski arhiv Koper. V: Slovenski arhivi se predstavijo. Ljubljana: ADS, p. 57.

SUMMARY

In Slovenia, there are at present three diocesan archives which employ eight archivists. The diocesan archive in Koper is in charge of the area of the Diocese of Koper, thus encompassing the territory from Log pod Mangartom to Jelšane and Pregara. The archives in Ljubljana keeps documents of the dioceses in Ljubljana and Novo mesto, thus including the area from Kranjska Gora to Vinica. The Maribor archives spans over three dioceses: Celje, Maribor, and Murska Sobota. All three archives have a different foundation and development which was conditioned both by the political and ecclesiastic divisions as well as the material resources and legislation. **Diocesan Archives Koper:** The territory of the present-day Diocese of Koper was after WW2 politically disunited, for it took a long time for the political borders to be set. The entire region of Primorska was united in 1965 in the Apostolic administration for Slovenian Primorje with its seat in Koper. Namely, all other diocesan seats in this area (Trieste, Gorizia, Rijeka) were outside our country and the material for this territory remains there until this day. In the time from the end of the war until 1967, when the first diocesan archivist Franc Kralj was appointed (he was a history professor in the Seminary in Vipava and lived in the valley of Vipavska dolina), the diocesan archives did not operate and the material was stored in parishes. In 2002, Kralj's work was continued by friar Marjan Vogrin and he worked in office of the Diocese of Koper at the address Trg Brolo 11 in Koper. The decrease in the number of priests left parishes empty and the precious archival material was exposed to moisture and thieves. In 2014, the Koper Diocese embarked on a financially very demanding project of building new premises for the archive within the framework of diocesan premises. Since the end of 2015, the Diocesan Archives Koper thus boasts contemporary archival premises in the size of 140m², which store 367 metres of material from 189 parishes, the material which was by the diocesan archivist Luka Tul brought here from the parishes. **Archdiocesan Archives Ljubljana:** In Ljubljana, the diocesan archivist has been officially appointed since 1911. In 1937, the care for the diocesan archives was taken over by Dr Maks Miklavčič, who was unable to devote himself to it fully due to his other duties but did manage to start sorting out the material and he also strictly divided various parts of the archives into collections and fonds. In the 1970s, under the leadership of Dr France M. Dolinar, the archives started focusing more on the arrangement of parish archives, since prior to 1920 older material was taken over from 120 parishes: land registries, brotherhood registers, matrices, accounting books, chronicles, and charters. After WW2, registers were seized from the Church and located in public archives or at the administrative units and local offices. After the independence of Slovenia, the Church wanted to put things in order and acquire the material back. They started negotiations about the return of the material and after the agreement between the Slovenian bishops' conference and the Ministry of Internal Affairs the diocesan archives started taking over the registers for the territory of the Diocese of Ljubljana in 1993. However, the return of this material caused the lack of space, since the diocesan archive was during centuries part of diocesan office and located at the same place. After the refurbishing, the Archives were relocated to the building at Krekov trg 1. Finally, all parts of the Archives were in one place: storage, offices, and the reading room. New premises include a new reading room, which can now accommodate 15 visitors. The number of visitors has been increasing drastically through the years, in 2017 there were almost 3,000. But the extensive use of material has left its marks on it: bindings started to give in, the covers were increasingly worn, the writing is fading. At the end of 2015, the Archdiocese of Ljubljana acquired the necessary equipment for scanning and in 2016 the extensive project of scanning began, performed by all four people employed in the Archives. During this time, from the total of 4,627 registers more than a half have already been scanned. Users are welcome to inspect the digitalised books on computers in the reading room, to aid them in their search the Archives have published various guides and inventories. Today, the Archives has 657 fonds, in which there is 1,162 metres of material for which four archivists are in charge. The archivists take inventory of the material, help visitors in the reading room and reply to inquiries sent by administrative units, courts, other institutions, and individuals, in addition to scanning the material and occasionally preparing an exhibition. **Archdiocesan Archives Maribor:** In the first half of the 20th century, the Archives, just as in the centuries before, operated within the framework of the diocesan office, and until 1949 there was no special place appointed for the diocesan archivist. After WW2, the

material of the Archives was divided and was kept at several locations: one part at the diocese, another at the Franciscans, while registers have been seized during the war. Another part of material of the parish fonds was stored in the Regional Archives Maribor from 1947. Owing to better storage conditions at the Regional Archives Maribor, some other material was also put into their depot: the material of the diocesan office and individual personal archives of the deceased. On March 5th, 1949, at the diocese in Maribor, Franc Hrastelj was appointed the first diocesan archivist. He was succeeded by Jakob Richter, who did his job at the Regional Archives where he was also an employee. He persisted here until 1975, when the job was taken over by Dr Anton Ožinger. Thus, the majority of the diocesan material was located in the Regional Archives and diocesan archivists were actually employed there. After the mentioned agreement between the Slovenian bishops' conference and the Ministry of Internal Affairs was signed in 1993, the Diocese of Maribor was also returned the registers. The return of such a great amount of material required larger space, in 1994 premises in the building of the former Jesuit complex they found their space at the address Koroška cesta 1 in Maribor. The material stored in the Regional Archives was also returned at the same time. Unfortunately, due to financial difficulties of the Maribor Diocese which as the result had to give up numerous buildings, the Archives were again relocated in 2015 to the premises of the former seminary at Slomškov trg 20. At the initiative of the Diocesan Archives Graz-Seckau they joined the project of register digitalization Matriken digital, which lasted from 2009 to 2013. After this time, the work was continued in a limited scope and until today 4,429 books have been digitalised. In 2006, the archives were officially renamed the Archdiocesan Archives Maribor. Today, three archivists are in charge of 1,800 metres of material and they also provide help to visitors and perform pedagogical activities.

Typology: 1.04 Professional article

Submission date: 23.07.2018

Acceptance date: 08.08.2018

